

Tradičné filozoficko-svetonázorové orientácie čínskej „Ríše Stredú“ a ich dnešné geopolitické vyústenie

Marina Čarnogurská

Ústav orientalistiky SAV (Emerita), SK

ČARNOGURSKÁ, M.: A Traditional Philosophical and World-View Orientations of the Chinese “Empire of the Middle” and its Present Geopolitical Opening.

Philosophica Critica, vol. 5, 2019, no. 1, ISSN 1339-8970, pp. 3-14.

Nowadays, when China (in its 40th anniversary since its zero economic status at the end of its „cultural revolution“) has become the second strongest world power that, in the coming decades, would change global situation by its fundamental economic, political and military dominance in the world, which goes beyond any of our present ideas, this paper attempts a philosophical-political analysis of all the Chinese specifics from the ancient roots of its origin through its past development following up to the present, which have made its essential background to mold it into the current forms of its geopolitical structure. For this reason, Chinese development cannot be ignored by us; it is important to recognize it and without any ignorance rightly to acknowledge it and to learn from it.

Key words: Geopolitical uniqueness of China – Political philosophy of Cchin She huangdi – Mao Cetong – Xi Jinping – One Bell – One Road

Všeobecný úvod

Keďže dnešná Čína nie je len jedna z mnohých bežných krajín sveta, ktorá by sa dala pochopiť vytrhnuto z celého jej približne päťtisícročného historického a intelektuálneho kontextu, som nútená urobiť svoju analýzu tak povediac „od piky“.

Keď na prelome 6. a 5. stor. pred n. l., počas svojho archivársko-zberateľského putovania čínskou krajinou prvý čínsky filozof, Starý Majster

(Lao c´), pochopil, že nočná obloha nad jeho hlavou, plná hviezd, nie je nijakým mystickým sídlom bohov, ale nekonečným priestorom večne meniaceho sa bytia a tak aj „to, čo je medzi Nebom a Zemou, je akoby v dúchadle, prázdnom, a preto nevzdorujúcom, plnom pohybu, a preto neustále vydávajúcim zo seba veľmi veľa“ (Lao c´, slov. preklad 2012). Prišiel na to aj preto, že bol v detstve a v mladosti odchovancom šamanov, uchovávajúcich a na svoje šamanské praktiky využívajúcich vtedy už vyše dvetisícročnú najstaršiu čínsku intelektuálnu pamiatku *Knihu Premien* (I-t'ing)¹, podľa ktorej je tento večný pohyb bytia podmienený anonymnou energiou Te, ktorej večne sa vzájomne protipolarizujúce póly jin-jang predstavujú večnú dialektiku veľkej Zmeny (ta-i), a tento jej pohyb-proces, konkretizujúci sa v javovom svete tvorbou „desaťtisíc vecí všetrovstva“ na základe jej večnej v nej obsahujúcej múdrosti, ktorej je nositeľkou, je jej Cestou Tao. A na tejto Ceste Tao, v tom jej dúchadle plnom jin-jangového pohybu premien „niet nad pridržanie sa Stredu!“, čo pochopil nielen Lao c´, ale po ňom aj všetci ďalší čínski myslitelia, vyrastajúci z tohto svetonázorového podhubia.

Hneď ďalší z nich, len o niečo mladší od Lao c´a, Majster Kchung, dnes známy ako Konfucius (551 – 479 pred n. l.), aj keď vôbec nebol schopný pochopiť tieto metafyzické predstavy, po návšteve u Lao c´a v Luojangu, (keď bol v tom čase Lao c´ už na cisárskom dvore uznávaným učencom a hodnostárom), uveril jeho názorom a túto cestu Tao najdokonalejšej (vševesmírnej) Energie Te chcel hľadať aj v ľudskom svete a zabezpečiť v ňom svojou etickou náukou jej realizáciu. A tak sa teda v Číne v 5. stor. pred n. l. zrodili základy taoizmu a konfucianizmu a následne rozvírili obrovský kvas originálneho čínskeho filozofického vysvetľovania nebies (= vesmíru) i človeka, čo sa v priebehu nasledujúcich dvesto rokov premenilo v obdobie vzniku tzv. „sto škôl“, v tom čase v množstvo lénnych štátov rozdrobenej Číne obdobia tzv. „Bojujúcich štátov“ (403 – 221 pred. n. l.).

Prvá konkrétna podoba „Ríše Stredú“ a jej ďalšie geopolitické osudy

Až v roku 221 pred n. l. po prvý raz v dejinách Číny vznikla na jej území skutočne zjednotená Ríša Stredú, (čo bol predtým iba filozofický ideál všetkých mnohých mysliteľov obdobia Bojujúcich štátov!). Podarilo sa ju však vytvoriť nie vďaka tomu, že sa s takouto predstavou svetonázorovo stotožňovali už predtým mnohí čínski vzdelanci, ale hlavne preto, že v tom roku armáda štátu Čchin dobyla celú Čínu a na čínsky cisársky

¹ Kniha Premien (I-t'ing) – až do 8. stor. pred n. l. čínskymi šamanmi po tisícročia prísne tabuizovaná a uchovávaná len ústne. Jej prvá písomná podoba a tým aj postupné zverejnenie sa predpokladá až v tom 8. stor. pred n. l.

trón nastúpil čchinský korunný princ, odchovaný štúdiom štátotvorných princípov tzv. legalistickej školy právnikov (fa tia), vďaka čomu bol tento panovník schopný pomocou svojich poradcov, (najmä legalistu Li S'á), bez škrupúl viesť do praxe jej princípy vybudovania ucelene jednotnej ríše na celom dovtedy nezjednotiteľnom území mnohých roztrúsených lénnych štátov, spravovaných veľmožmi-samovládcami. Čchin Š'chuangti, čiže Prvý zvrchovaný čchinský cisár (259 – 210 pred n. l.) behom nasledujúcich dvanástich rokov svojej vlády dokázal v nebezpečne obkolesenej Číne okolitým svetom nomádov (vtedy najmä v ohrození na severe silnou ríšou nomádskeho Siungnüov) zrealizovať svoju Ríšu Stredú ako najlepší možný štátoprávny útvar, zaručujúci Číne v daných geopolitických podmienkach hospodársku progresivitu² a mocenskú suverenitu.

Na rozdiel od ostatných vtedajších veľkých svetových ríš, ktoré boli vzájomne vždy v nejakom geopolitickom prepletaní a kultúrnom i hospodárskom spojení, Čína bola v tých časoch jedinou svetovou veľmocou, ktorá sa zrodila len z vlastných kultúrnych a svetonázorových koreňov v úplnej izolácii od ostatného civilizovaného sveta.

Po Čchin Š'chuangtiho smrti a po páde jeho dynastie bola potom čínska Ríša Stredú v priebehu ďalších stáročí i tisícročí mnohými ďalšími nájazdmi okolitých kočovníkov ako aj rôznymi vnútornými ľudovými povstaniami znovu a znovu rozvracaná, ale znovu a znovu opäť obnovovaná a vylepšovaná v nové podoby tohto jediného v tamojších geopolitických podmienkach funkčného modelu hospodárskej a administratívnej štátnej štruktúry, zaručujúceho jej ďalšie prežitie. Úspešné znovu-obnovy Číny ako prosperujúcej Ríše Stredú trvali však počas jej celých ďalších dejín vždy len vtedy, keď jej vládcovia v procese svojej vlády uplatnili mnohé nevyhnutné zásady už Čchin Š' chuangtiho štátnickej praxe, (aj keď, samozrejme, už v konfuciánskom duchu omnoho humánnejšími štátnickými prostriedkami!). To potom úspešne platilo tak v prípade zakladateľa dynastie Chan (206 pred n. l.), cisára Liou Pchanga, až do dôb vyvrcholenia moci tejto dynastie za vlády cisára Wutiho v rokoch 141 – 87 pred n. l., ako i neskôr za vlády zakladateľa dynastie Tchang, cisára Kaocua, od roku 618 až do vrcholného obdobia moci tchangskej dynastie za vlády cisárovnej Wu C'tchien v rokoch 690 – 705 n. l. a jej synovca Süan cunga v rokoch 712 – 754, a potom aj za vlády zakladateľa dynastie Ming cisára Ču Jüančenga (Chungwua) od roku 1368 až do jej vrcholu počas vlády cisára

² Žiaľ, bolo to za cenu zredukovania všetkých občanov ríše len na nesvojprávnú pracovnú silu, ktorú na budovanie veľkých projektov ríše využívala do totálneho vyčerpania. Bolo to zároveň v totálnej oponentúre voči konfuciánskym etickým i spoločensko-politickým princípom. Konfuciánski filozofi boli v tom čase popravovaní a ich knihy pálené!

Ču Tiho (Jungleho) (1403 – 1424), ba dokonca aj za vlády dynastie perfektne už sinifikovaných „nomádov“, mandžuskej dynastie Čching od roku 1644 až do dôb jej vrcholného vládcu, cisára Kchangsiho v rokoch 1661 – 1722. Nuž a medzitým, vždy keď na trón Ríše Stredy nastúpili následníci bez schopnosti strategicky silnej vízie vlády v tomto tradičnom čínskom duchu, a teda len čo prestali byť schopní udržiavať v správnom chode potrebnú tradičnú administratívnu i mocensko-politickú štruktúru Ríše Stredy a svoju štátnickú prax nezvládli, Čína sa okamžite začala zvnútra katastrofálne oslabovať, čo bývalo ihneď spojené s ľudovými povstaniami, a to okamžite využili okolití „nomádi“, aby na ňu zaútočili zvonku, a potom až do nástupu ďalšej novej silnej dynastie, aj počas mnohých rôznych krátkodobých slabých dynastií nasledovali v Číne roky, ba často celé stáročia, ťažkého kultúrneho zotročenia a hospodárskeho i mocenského kolapsu. Tak to bolo aj po páde dynastie Chan, za vlád Troch ríš i Južných a Severných dynastií, ako i po páde dynastie Tchang, za vlády tzv. Piaticich dynastií a potom i za vlády Severnej a Južnej dynastie Sung, na ktorú útok severných „nomádov“ vyústil napokon až v skoro storočné obsadenie celej Číny Mongolmi. To všetko sa vždy trpko a nezabudnuteľne zapisovalo do pamäti čínskeho ľudu, ktorý počas poroby okolitými kočovníkmi prežíval veľmi ťažké obdobia nielen svojho zotročenia, ale aj hospodárskeho a kultúrneho rozvratu, čo často vyústilo do desivého spustošenia krajiny a hrozných hladomorov. Naopak v obdobiach vlád silných čínskych dynastií (aj keď každodenný život v Číne nikdy nebol ľahký), obyvateľstvo Číny malo istotu pomerne pokojného života, vďaka dobrej ochrane hraníc cisárskou armádou, dobre fungujúcou administratívnou správou krajiny i právnym systémom, dobre zabezpečenou dopravnou sieťou ako aj štátom dobre udržiavanou infraštruktúrou sietí kanálov, ciest, ba i štátom udržiavaných zavlažovacích systémov, dobre organizovaným zásobovaním, ba i dobre zabezpečenou administratívou ríše pomocou výberu jej úradníkov systémom kvalitných štátnych skúšok v kolektívne dobre zosynchronizovanom geopoliticky jednotnom kultúrno-politickom štátnom celku.

Mao Cetungova novodobá nadväznosť na tradičnú čínsku geopolitickú stratégiu

Túto historickú podmienku úspešnej vlády v Číne, a to zabezpečenie väčšinovému roľníckemu obyvateľstvu (aspoň na vtedajšie pomery) optimálnych životných podmienok, si už dávno pred nástupom k moci pravdepodobne uvedomil aj novodobý „čínsky obnoviteľ Ríše Stredy“, Mao Cetung! Hlavne vďaka tomu v boji o moc počas občianskej, ako aj proti-japonskej vojny v Číne sa nakoniec stal (na rozdiel od Čankajška) práve on tým

najúspešnejším víťazom v celom tom vtedajšom komplikovanom procese boja o moc! Asi nie náhodou si za svoj štátnicky vzor odjakživa bral Prvého čchinského zvrchovaného cisára (Čchin Š'chuangtiho) a nie nejakého západného štátnika, politika či ideológa (dokonca v skutočnosti ani nie Karla Marxa či V. I. Lenina, aj keď sa formálne k marxizmu, aj k ich politickému odkazu navonok hlásil!). Nie náhodou v mladosti ako samouk veľa času venoval aj štúdiu diela konfuciánskeho filozofa Sün c' a, ktorého dielo potom napr. za „kultúrnej revolúcie“ bolo popri knižôčke Maových citátov jediné z čínskych filozofických diel povolené mať doma na čítanie! Dokonca, ako to potvrdzuje citát z Mao Cetungovej poézie, ešte aj v roku 1956, keď už bol všeobecne uznávaným najvyšším predstaviteľom komunistickej Číny, nebál sa s úctou verejne zacitovať dokonca aj Konfucia a pri príležitosti svojho preplávania rieky Jang c', v básni *Plávanie* (v prebásnení Egonom Bondym) nájdeme napr. aj takúto pasáž: „Dnes se nerozpakuji./Bylo to u řeky, kdy Mistr řekl: „Tak vše odplývá!“

Použil tu citát z Konfuciovej knihy *Rozhovorov a výrokov*. Dokonca v ďalšej básni *Dva ptáci: Dialóg*, inšpirovanej v roku 1965 Trojdohodou, zmluvou o nešírení atómových zbraní, tzv. „nukleárnym dáždnikom“, podpísanou USA, SSSR a Veľkou Britániou, ako metaforu k predstave atómového hríbu, použil Mao Cetung inšpiráciu z prvej kapitoly diela taoistického filozofa Čuang c'ho o leviatanovi-obrovskom vtákovi, ktorý sa svojimi obrovskými krídlami vzniesol vysoko na oblohu. Podobných odkazov, svedčiacich o Mao Cetungovom vrelom vzťahu k tradičnej čínskej vzdelanosti, nájdeme v jeho poézii mnoho, čo tiež potvrdzuje, že Mao Cetung bol svojím naturelom cudzinou v podstate neovplyvnený a svojím pôvodným vzdelanostným úsilím bol tradičným Číňanom. Neusiloval sa o napodobovanie cudzieho spôsobu spravovania svojej ríše, ktorú si krvopotne vydobyl za cenu mnohých trpkých životných strát a obetí.

Postmaocetungovské osudy dnešnej čínskej Ríše Stredú

Ostatní vplyvní čínski štátnici sa naopak v tých dobách veľmi často nechávali ovplyvňovať zahraničnými vzormi. Napr. už aj pred Mao Cetungom najvplyvnejší čínsky politik a mysliteľ Sunjatsen, i napriek svojej pôvodnej veľkej oblúbe (na Tchajwane je dodnes uctievaný ako „otec vlasti“!) podporu väčšinového čínskeho obyvateľstva si tým vôbec nezískal, a tak aj on nakoniec z hľadiska dlhodobiejšieho udržania sa pri moci rezignoval. Jeho úsilie o čínsky model demokracie, ktorý z hľadiska zdokonalenia západnej predstavy demokracie jeho rozšírením z pôvodných troch na „päť pilierov demokracie“ sa totiž zdá byť síce na jeho aplikáciu v politickej realite občianskeho života na Západe veľmi progresívny, avšak pre Čínu sa taký

model ukazuje stále ešte ako nepoužiteľný! Podobne v Číne stroskotalo aj Čankajšekovo opieranie sa o západných spojencov a o ich monoteistický náboženský svetonázor.

Pravdepodobne z rovnakých dôvodov sa v Číne potom neudržali dlho pri moci ani všetci tí post-maočetungovskí stranícki lídri, ktorí hľadali vzor v ruskom komunizme a v jeho stalinských štátnických praktikách, ba ani po napodobovaní Západu pokukujúci politici, akým bol napríklad Čao C'jang. Až Teng Siaopching akoby vycítil, že Čína potrebuje ísť svojou vlastnou cestou, v určitom zmysle už vymodelovanou aj počas existencie monarchistickej Ríše Strediu (aj keď navonok monarchiu tvrdo kritizoval) ale zároveň uznal, že z technického či z materiálneho hľadiska bude pre ňu veľmi užitočné nechať si západnými „mačkami, či už čiernymi alebo bielymi, chytať myši“, a teda nechať si prinášať zo Západu všetko to moderné a prínosné! (Je zaujímavé, že to porekadlo si Teng Siaopching nevymyslel sám, ale vybral si ho z čínskej ľudovej tradície!)

Ďalšou silnou stránkou Teng Siaopchinga (na rozdiel od vtedajších sovietskych vládcov v Rusku, chybou ktorých v roku 1989 marxisticko-leninská chrbtica Sovietskeho zväzu zlyhala) bolo pochopenie, že Mao Cetungova ideológia, vybudovaná na Maovej ešte stále v Číne účinnej syntéze tradičného konfucianizmu s dobre Maom „prežitým“ marxizmom, je i v novodobých časoch pre Čínu stále prospešnou ideologickou chrbticou. A tak i napriek všetkým tým zverstvám, ktoré sa najmä počas tzv. „kultúrnej revolúcie“ z Mao Cetungovho popudu v krajine diali a ktorých obeťou sa vtedy stal aj sám Teng Siaopching (ba i jeho syn), možno v obave, aby sa stratou tejto silnej autority Čína nerozsypala na kúsky v separatistických zápasoch o moc mnohých ambiciózných provinčných generálov, Teng nedovolil Mao Cetungovský mýtus v očiach verejnosti zboriť a to už aj tým, že nestrhol jeho obraz zo vstupnej brány Tchienan men Zakázaného mesta, ba ani z peňažného obeživa v Číne a ani pôvodnú maoistickú ideológiu nenahradil v ideologickej chrbtici súčasnej Číny ničím iným. Je veľmi pravdepodobné, že hoci aj len podvedome si možno uvedomil, že Čína nebude úspešne fungovať a nezostane jednotná prijatím inej ideológie za svoju svetonázorovú chrbticu než len udržaním si svojho vlastného, dlhodobo vykryštalizujúceho taoisticko-konfuciánsko-maoistického svetonázorového presvedčenia, a teda maoizmus je pre ňu v súčasnosti tým najlepším moderným pokračovaním celej tej minulej ideologickej tradície, ktorá Čínu chránila pred katastrofickými ideologickými vplyvmi „západných barbarov“, tak nebezpečne ohrozujúcimi jej jednotu.

Vďaka tomu Čína z iniciatívy Teng Siaopchinga (aj tým, že neodstránil maoizmus a nenahradil ho nijakou neopodstatnenou ideológiou kultu

svojej vlastnej osobnosti!), politicky prestala obdivovať a kopírovať cudziu (či už Rusko alebo Ameriku) a začala si zo Západu brať a dodnes si stále berie len všetko to materiálne a technicky užitočné, čo sa kde len dá, ba koncom 20. storočia si nechala vyškoliť na západných univerzitách aj množstvo svojich najlepších technických a ekonomických odborníkov, aby naštartovali modernizáciu technickej i ekonomickej praxe v Číne, no pritom do čínskeho štátneho mocenského systému a do čínskej štátnej ideológie nedovolil implantovať nič cudzie, a tak čínsky ľud (žijúci vo vízii silnej „Ríše Stredú“, ktorá mu zabezpečuje, tak ako vždy predtým, ochranu pred vojenskými inváziami cudzích interventov), od nainfikovania sa čímkoľvek cudzím autokratívne chránil, no zároveň vďaka svojej konštruktívnej vízii modernizácie Číny v nej naštartoval proces veľmi rýchlej premeny na jednu z technicky najmodernejších krajín sveta. Proces, ktorý by sa v nejednotnej a demokraticko-mocenskými zápasmi názorovo roztrieštenej Číne realizovať nedal. Naozaj nejde o nijaký banálny ekonomický vývoj. V roku 2007 Čína „vzlétla na šedesát percent ekonomického výkonu Spojených štátů, v roce 2014 na sto percent a v roce 2017 na sto padesát percent,“ a ako ďalej píše G. Allison vo svojej *Osudovej pasci*: „pokud současný trend potrvá, bude čínská ekonomika nejspozději v roce 2023 o celých padesát procent větší než americká a v roce 2040 by už mohla být skoro trojnásobná!“ (Allison 2018, 368)

Všetci další straníckí lídri, pokud tů overenů zásadu dodržania nevyhnutných podmienok čínskej originality porušili, veľmi rýchlo o moc v krajine prišli (a to vôbec nie len nepriazňou osudu či len náhodou ich prehratým bojom o moc v politbyre!) a nahradili ich ďalší čínski straníckí funkcionári.

Najnovšia záchrana ďalšieho rastu svetovej moci Číny vďaka Si Ťinpingovi?

V posledných rokoch stranícka mašinéria vyniesla nakoniec na vrchol mocenskej pyramídy v tejto modernej čínskej „Ríši Stredú“ prezidenta Si Ťinpinga (Xi Jinping)³ a ako sa ukazuje, svet má v ňom dočinenia s no-

³ A to aj preto, že po hrozných rodinných represáliách počas „kultúrnej revolúcie“, týrania a väznenia jeho otca, nervového zrútenia sa Si Ťinpingovej staršej sestry a jej spáchania samovraždy a vlastného dlhodobého ponížovania týrania okolím, v ktorom od deviatich rokov svojho života žil, sa po skončení toho strašného obdobia rozhodol podniknúť všetko, čo bude nutné, aby sa vydriapal na vrchol. Ako sám povedal: „stal sa červenším od červených“, no do Komunistickej strany Číny bol prijatý až na desiaty pokus. Lenže nakoniec sa jeho úsilie podarilo a dnes je nielen prezidentom a ústredným tajomníkom KSC, ale aj oficiálnym „ústredným vodcom“ celej Číny (Allison 2018, 212 – 216).

vým silným vládcom tejto staro-novej mocnej, už vyše dve tisícročia s prestávkami znovu a znovu pretrvávajúcej svetovej ríše. V jeho osobe, ako 11. ústredného tajomníka Čínskej komunistickej strany a 7. prezidenta Čínskej ľudovej republiky, je na rozdiel od Mao Cetunga pri moci človek, ktorý už čínske kultúrne tradície i tradičnú čínsku vzdelanosť pozná skôr len intuitívne než že by bol v mladosti z toho niečo získal systematicky vedeným školským štúdiom. Syn Mao Cetungovho súputníka z čias Dlhého pochodu, bol už od svojich 9-tich rokov po zatknutí svojho otca verejne znevažovaný a týraný a ako 16-ročný počas „kultúrnej revolúcie“ odsunutý na prevýchovu z Pekingu do provincie Šensi, kde manuálne pracoval v roľníckej komúne, ubytovaný v tradičnom do spráše vydlabanom jaskynnom príbytku a odchovávaný tam vyše šesť rokov len ľudovou múdrosťou miestnych obyvateľov. Po skončení „kultúrnej revolúcie“ a po návrate do Pekingu vyštudoval chemické inžinierstvo, avšak potom doktorandské štúdium absolvoval z maoisticko-marxistickej filozofie, a teda takýmto spôsobom si osvojil aj Mao Cetungovu ideológiu, no potom už celý ďalší život strávil v úradníckej a funkcionárskej praxi, nemajúc čas hľadať nijaké iné vzory v čínskej filozofickej tradícii. Pritom je prakticky celou svojou dušou typický pragmatický Číňan, ktorý sa nebojí nariadiť nijaké, ani tie najnepopulárnejšie opatrenia, ak sú z hľadiska chodu štátu potrebné. (Napríklad v poslednom čase úplne zakázal požívanie akéhokoľvek druhu alkoholických nápojov na štátnych podujatiach, čo už v poslednom čase naberalo na štátnych recepciách a oslavách až nebezpečne neúnosné rozmery!).

Medzi jeho najzásadnejšími opatreniami, (hneď ako si dostatočne upevnil v krajine svoju moc, najmä majstrovským využitím protikorupčnej kampane, pomocou ktorej odstránil z najvyšších postov množstvo svojich rivalov!) bolo zahájenie radikálnych úsporných opatrení v celej čínskej štátnej správe, ako aj dočasné stopnutie bezúčelného vývozu čínskeho kapitálu na obohacovanie sa cudzích krajín. (Si Ťinping má obrovskú výhodu v tom, že vládne krajine, v ktorej politická moc nie je rozdelená medzi svetskú a náboženskú vládnucu elitu, a teda nijaká náboženská inštitúcia v Číne nie je oslobodená od daní, ba ani nemá nárok zhrabúvať si do svojho vlastníctva nejakú pôdu ani nejaké cirkevné majetky a parazitovať tým na hospodárskom výnose tejto krajiny!)

Zároveň tak, ako si po stáročia Ríša Strediu na svojich hraniciach spriatelovala všetkých potenciálnych útočníkov výhodnými mierovými dohodami, tak to začína robiť aj teraz, za vlády prezidenta Si Ťinpinga, vo vzťahu už nielen k svojim bezprostredným susedom ale aj k celému ostatnému svetu. (O výhodách, ktoré začala ponúkať Afrike a Južnej Amerike, sa tu

zmieňovať nebudem), lebo nás sa hlavne týka jej zahraničná politika voči krajinám strednej a východnej Európy, zhmotňovaná do projektu spolupráce „16 + 1“⁴ a symbolickou obnovou historickej „Hodvábnej cesty“ pomocou hospodárskej iniciatívy „Jedno Pásmo – jedna Cesta“.

Ako sa dá strategicky vysvetliť tento projekt?

V roku 1990, po rozpade Sovietskeho zväzu, ktorého politicky i hospodársky absolútne podriadenými satelitmi boli od konca 2. svetovej vojny krajiny strednej a východnej Európy, sa celý ten ich geopolitický priestor dostal z mocensko-politického hľadiska do vákuu, nepatriaceho zrazu pod moc nijakej svetovej veľmoci. Rusko si naň už nárok „osloboditeľa“ robiť nemohlo a USA si ho pod svoju moc len tak ľahko podriadiť tiež ešte nemohli. Z dlhodobo rastúcich sympatií obyvateľov týchto krajín voči Západu to mohli využiť len západoeurópske krajiny, zahájením procesu integrácie krajín strednej a východnej Európy do svojej Európskej únie, ktorá však nie je vojenským paktom. Lenže vojenský pakt v podobe NATO Európska únia už dávnejšie uzavrela s USA, a tak bolo jasné, že vojensko-politickú moc nad týmto územím Spojené štáty americké nakoniec predsa len získajú. Vlastne sa im to už podarilo dobrovoľným vstupom väčšiny týchto krajín do NATO a to dokonca ešte pred ich prijatím do Európskej únie!

Nuž a tu zrazu, v rámci Si Ťinpingom presadzovanej čínskej geopolitickej stratégie, prichádza Čína s veľmi dômyselnou a ako vidieť aj veľmi úspešnou aktivitou – s projektom priateľskej mierovej spolupráce so všetkými týmito šesnástimi stredo- a východoeurópskymi krajinami, a to práve tými štrnástimi, ktoré boli po 2. svetovej vojne až do jeho rozpadu hospodársko-politickými satelitmi Sovietskeho zväzu!⁵ Pre nás je to vlastne výhodné, pretože nás tým táto vojensky nás nijako neohrozujúca svetová veľmoc svojou mierovou spoluprácou s nami „de facto“ v určitom zmysle zároveň „ochráni“ pred vojenskou okupáciou nášho územia dost agresívne sa vo svojej zahraničnej politike prejavujúcou západnou svetovou veľmocou.

Záver

Medzitým od konca 19. storočia migrovalo a aj naďalej stále viac a viac do západného sveta migruje množstvo Číňanov, ktorí však ani tu nestrácajú cit pre svoju kolektívnu čínsku spolupatričnosť. China towns v New

⁴ S nápadom projektu „16+1“ prišlo síce v roku 2012 čínske ministerstvo zahraničných vecí, ale bolo to práve v roku nástupu Si Ťinpinga do najvyšších štátnych funkcií, a tak sa to dá považovať aj za jeho plán.

⁵ Potvrďuje to aj fakt, že do tejto 16-ky nepatrí napr. Fínsko či Rakúsko!

Yorku, v San Franciscu, v Hamburgu, no dnes už aj vo veľkom množstve iných miest sveta (napr. už aj u nás v Bratislave na starej Vajnorskej) sú toho príkladom. Veľká časť z nich sa stáva veľmi rýchlo dobre situovanými obchodníkmi a podnikateľmi, a všetci spoločne tu žijú svojím čínskym kultúrnym i svetonázorovým životným štýlom, v tom smere sa nijako neeuropanizujú či neamerikanizujú a nestrácajú kontakt so svojou vlasťou. (Např. na oslavy čínskeho Nového roka, množstvo z nich odchádza oslavovať ho do Číny, ba väčšina z nich je rozhodnutá stráviť svoju starobu nakoniec v Číne!).

Pod Si Ťingpchingovou taktovkou sa dnes Čína čoraz rýchlejšie stáva aj významným svetovým geopolitickým hráčom, ktorý minulý západný mocensko-vojenský unilateralizmus mení okrem iného aj strategickým paktom s Ruskom a Mongolskom, ako aj aktom priateľstva s Indiou, ba i s africkými a juhoamerickými krajinami, ktoré odporujú multilateralizmu Spojených štátov. Jedným z dôkazov bolo aj zasadanie Východného ekonomického Fóra vo Vladivostoku 11. septembra 2018, kde zároveň vo Valdaiskom diskusnom klube pod názvom „Nová geopoliticko-ekonomická stratégia Ázie a možnosti v nej pre Rusko“ experti a diplomati z Ruska, Číny, Indie, Mongolska a Južnej Kórey predstavili svoju víziu meniacej sa tváre Ázie, ktorá sa z niekdajšieho pasívneho objektu západných záujmov mení vo veľmi aktívny subjekt, utvárajúci svetovú politiku a vytvárajúci dôležitý charakter meniaceho sa svetového poriadku. Hodvábna cesta a jej nový čínsky projekt „Jedno Pásmo – Jedna Cesta“ spolu s Čínou organizovanými stretnutiami „16+1“ (naposledy teraz v októbri v Changčou stretnutie generálnych riaditeľov národných knižníc všetkých tých 16tich krajín s generálnym riaditeľom Čínskej národnej knižnice Guojia tushuguan) by sa síce naoko mohlo zdať akoby len tradičné čínske praktizovanie dobrých vzťahov s tými, kedysi v tradičnom čínskom povedomí západnými „barbarmi“, ale v skutočnosti je to už aj príznak presúvajúcej sa určujúcej geopolitickej stratégie svetových záujmov zo Západu na Východ, a s tým spojeným iniciovaním siete nových geopolitických, kultúrnych i hospodárskych spojení všetkých týchto krajín s novým mocenským centrom sveta na Východe. Např. na zmienenom stretnutí v Changčou vznikla „Únia knižníc Číny a krajín strednej a východnej Európy“, v rámci ktorej to vyzerá na naozaj intenzívnu budúcu spoluprácu.“⁶

Čínska iniciatíva novej Hodvábnej cesty v podobe „Jedno Pásmo – jedna Cesta“ je však hlavne symbolickým signálom dost' podstatne sa meniaceho svetového poriadku a potvrdením skutočnosti, že život je naozaj

⁶ Citujem generálnu riaditeľku našej Slovenskej národnej knižnice, ktorá sa toho stretnutia v Changčou takisto zúčastnila.

ničím nezastaviteľnou dynamikou jin-jangovo dialektických premien, v súčasnosti napríklad s presunom mocenských ohnísk sveta smerom na Východ! (V porovnaní s inými historickými iniciatívami je to aj pre našu krajinu omnoho prijateľnejšia a z hľadiska svetového napätia omnoho menej riziková ponuka než čokoľvek iné, už aj tým, že nášmu geopolitickému priestoru sa tým ponúka mierová spolupráca s novou silnou svetovou veľmocou, s ktorou sme nikdy nemali a nemáme územné spory, a tým zároveň znemožňuje, aby si nás iná svetová veľmoc premenila len na svoju nárazníkovú vojenskú zónu voči ďalšej svetovej veľmoci, Rusku.

Čínska Ríša Stredú za skoro tritisíc rokov od svojho zrodu dodnes z mapy sveta nezmizla, ba dnes svetu dokazuje, že aj v rámci svojho najnovšieho komunistického spoločenského systému so svojsky čínskymi charakteristickými prvkami vie dosiahnuť taký ekonomický vývoj, ktorý z nej už robí skoro najmodernejšiu krajinu sveta. Zároveň sa ukazuje, že kolektívne vedomie jej obyvateľstva, vyšľachtené špecifickým charakterom jej kultúry, originálneho životného štýlu, antiteistických svetonázorových orientácii i patriotickej vnútornej súdržnosti nijaké cudzie ani demokratické, ani separatisticko-nacionalistické, ani nábožensko-dogmatické vplyvy len tak ľahko nerozložia a neprinútiť ju nechať si zneistiť svoju vnútornú stabilitu. Čína stále funguje ako veľmi dobre organizované veľké ľudské mravenisko, v ktorom si skoro každý jednotlivec stále ešte poslušne plní svoju určenú funkciu, tak ako to už má v sebe tisícročiami zakorenené a nezmení sa len tak ľahko v na seba mysliaceho a kvôli svojim vlastným radovánkam život si užívajúceho jednotlivca západného typu, ba ani západným monoteistickým náboženským dogmatizmom zmanipulovateľného a zastrašovateľného človeka (hoci samozrejme westernizácia si aj v Číne vyberá svoju daň, avšak stále nie v takom počte Západom očarených ľudí, ktorý by dokázal dohnať život v Číne k zásadnej pro-západnej zmene).

Preto je asi tento svojsky zmutovaný komunistický systém, (ktorý sa pre európske obyvateľstvo, vyšľachtené na princípoch subjektivistického prístupu k životnej realite, ukázal byť absolútne neprínosný), pre čínske obyvateľstvo, v priebehu tisícročí vyšľachtené na úplne opačných svetonázorových predstavách a etickej hierarchii zmyslu pre povinnosti, ešte stále maximálne funkčný a z hľadiska ich cesty k pokroku v mnohých ukazovateľoch veľmi prínosný!

Literatúra

ALLISON, G. (2018): *Osudová past, Spojené štáty versus Čína a Thúkýdidovo poučenie z dejín*. Praha: Prostor.

- ČARNOGURSKÁ, M. (2009, 2012): *Lao c' a proces vzniku Tao Te t'ing*. 1. a 2. diel. Bratislava: Veda.
- ČARNOGURSKÁ, M.: *Špirálami súvislostí* (rukopis).
- KONFUCIUS (2006): *Rozhovory a výroky*. Prel. M. Čarnogurská. Bratislava: Slovenský Tatran.
- LAO C' (2005): *Tao Te t'ing*. Prel. M. Čarnogurská a Egon Bondy. Bratislava: Agentúra Fischer.
- MAO Ce-tung (1977): *Poezie*. Prel. Egon Bondy (nepublikované). Praha.
- REISCHAUER, E. O. – FAIRBANK, J. K. (1960): *East Asia – the Great Tradition*. Boston: Houghton Mifflin Co.
- SÜN C': *Súborné dielo*. Prel. M. Čarnogurská (rukopis).

Marina Čarnogurská, CSc.

bývalá vedúca vedecká pracovníčka Ústavu orientalistiky SAV
Nad lúčkami 55
841 05 Bratislava
Slovenská republika
marina.carnogurska@gmail.com